
Горна Джумая и Благоевград в документи, спомени, пътеписи, снимки и филмови образи от XX век

Учебна програма

Учебната програма има за цел да запознае студентите от Югозападния Университет с историята на Горна Джумая /по-късно Благоевград/ от неговото време като малък пограничен град в Османската империя до превръщането му в голям университетски, културен и индустриален център, като заедно с това обхваща и историческото развитие на околните села в общината. Тя е базирана върху анализа и съпоставянето на богат и разнообразен изворов материал от живота на града и околните села. Тя има за цел да запознае студентите с различните източници и тяхното възникване, съхраняване и използване, и да представи методите на работа с тях. Програмата представя отделни страни от живота на града: неговата природа, стопански живот, съжителството на различни културни традиции и културното разнообразие в региона, значението на околните села в градския живот, всекидневието на градското семейство, общуването с другите градове и столицата и модерните комуникации с тях. Проследява се практиката на общинското управление, отразена в протоколите и решенията на общинския съвет. Обръща се специално внимание на личностите на създаването на образите: фотографи, оператори, изследователи, художници и обикновени граждани. Учебната програма проследява “улавянето” на отделни моменти от живота на града във филмовите ленти на някогашните кинопрегледы и тяхното инструментализиране за целите на държавната пропаганда. Учебната програма показва на студентите мултимедийното конструиране на образите на града, както и възможностите те са-

ми да работят по отделни проблеми от миналото на Горна Джумая и Благоевград и допринасят за обогатяването на историческото познание за града.

Учебна програма

Първа част: източници за миналото на общината и формиране на градската памет

1. Извори за историята на община Горна Джумая /Благоевград/. Запазване на местната памет. Пътища на съхраняване и хранилища на местната памет в града и в селата. Разпиляване и забравяне в местната памет. Комуникативна и институционална памет.

2. Общинският архив. Общинските практики и животът на общината, отразен в протоколите и решенията на общинския съвет. Основни теми в работата на общинския съвет. Градоустройство, строежи, благоустрояване, водоснабдяване и други общински дейности.

3. Градът като свидетел на своята история. Архитектура, градоустройство и други паметници като източник за историята на града и за антропологията на градското пространство. Архитектурни свидетелства за миналото на града и околните села.

4. Визуалната памет. Институционализирана визуална памет. Снимки, изгледи и киноленти, телевизионен архив. Горна Джумая в снимки. Фотографите на града и околните села. Снимки и картички от Горна Джумая. Сюжети на визитките на града.

5. Филмови образи: поводи на тяхното създаване. Кинопрегледите 1941–1985г и тяхната структура и производство. Типология на представянето на града в кинопрегледите. Първите филмови образи на града. Горна Джумая/Благоевград в общонационалното поле на филмовия преглед 1941–1985.

6. Неинституционални архиви: Семейни архиви и архивиране на семейните спомени. Семейни архиви в градския живот. Лични архиви. Писма, предметни и други спомени. Устна история, снимки и филми от семейни събития. Организация и разпределение на вътрешното домашно пространство като източник за миналото на всекидневния живот /лични и колективни пространства, стопански постройки, домашна градина и пр./

7. Личности на съхранението на паметта: архивисти, фотографи, музейни работници, учители, читалищни дейци, любители – краеведи и др. Краеведската традиция в Благоевград. Мотиви на краеведския интерес. Местна историографска традиция. Истории на Горна Джумая и Благоевград. Експедиция Пирински край. Енциклопедия Пирински край и нейното създаване и отпечатване.

8. Историческата памет в селото. Особености на рецепцията на историческото време в селото и града и на "отлагането" на историческата памет. Места на съхраняване на паметта: църкви, училища, читалищни библиотеки. Документи във фондовете на регионалните хранилища. Летописни бележки в църквите. Църковни регистри и други документи. Приписки с летописен характер. Училищни книги и летописна традиция. Особености на семейния архив в селото и места на неговото съхраняване: семейни ракли, иконостаси, витрини, фотографиране, писане на писма и други източници за бита и историята: фолклорни източници, предмети и т. н. Разказването на истории в селото. Личности на съхраняването на паметта в селата: свещеници, учители и др. Социална и политическа история на селата в документите на централните институции. Устна история и места на разказване в околните села. Крайградските села: Струмско и Грамада. Планинските села: Марулево, Церово и др.

9. Статистически източници. Население: статистики на населението: жители на града и селата в общината, раждаемост, смъртност, брачност и др. Динамика на населението. Бежанците и тяхното настаняване. Миграционни процеси.

10. Селищна история и история на пола. Женското участие в историята на града и околните села. Архивиране на историята на жените в града. Институциите на женското образование: девическата гимназия: документи на женски и благотворителни дружества, на образователни институции, стопанско училища, курсове и др. Писма, снимки, дневници, албуми със спомени, лексикони, домакински книги, рецепти. Историята на жените в селското пространство. Женският труд в селото и неговото документиране. Източници: снимки, писма и картички, предмети, ръкоделия. Речево поведение. Устна история.

11. Описания на Горна Джумая/ Благоевград от пътешественици и изследователи през 19 и 20 век.

Втора част: Миналото на града и общината: социална, стопанска и културна история

12. Общината. Кметовете на Горна Джумая след 1912 г. Общинският съвет и неговите решения. Разпределение на бюджета. Селищна структура и благоустройствени решения. Благоустройствени усилия и архитектурна среда в град Горна Джумая. Махалите на града и оформяне на кварталите. Градини, стадион и други инициативи на благоустройството. Каптиране на минералната вода. Разнообразие на селищната структура на близките села - разпръснати села, махали и връзките между тях. Горна Джумая след 1944 г. Преименуването на града и медийният му отзвук. Процесите на урбанизация на региона и разрас-

тване на градското население.

13. Образование и духовен живот. Читалището и неговата библиотека, първи кинопрожекции /1926 г./. Бившата солунска гимназия и нейното значение в живота на града. Стопанско училище и други професионални училища. Откриване на езикова и математическа гимназия. Просветители и учители, читалищни дейци.

14. Създаване на театър и опера. Медиите: горноджумайски периодични издания. Радио, телевизия, вестници. Културни събития и поетични прояви, издаване на Алманах "Струма", фестивал на политическата песен "Ален мак", театрални прегледи и пр. Рекламата в Горна Джумая. Писатели, журналисти, артисти, художници, архитекти и други творци в града.

15. Стопански живот и комуникации. Земеделие, животновъдство, отглеждане и преработка на тютюн. Развитие на тютюневата промишленост и нейното значение за развитието на града. Изграждане на пътища и транспортни връзки. Фабрики и тютюневи складове. Пътища на индустриализацията и стопанското развитие през социализма. Стопанските дейци на Горна Джумая.

16. Природна среда и нейното опознаване и култивиране. Минерални извори, реки на града, близките планини. Любими места за отмора и туристически маршрути. Създаване на близките курорти. Места на частната публичност: кафенета, клубове, ресторанти и т. н.

17. Културно и етническо многообразие. Етнически и религиозни общности в града: мюсюлмани, евреи, власи, руски емигранти. Участие в живота на града и неговото управление. Културно разнообразие в околните села. Религиозни институции.

18. Неврокопска митрополия и нейната дейност. Личностите на неврокопските митрополити. Градските храмове и дружествен живот към тях. Други религиозни институции и тяхната дейност.

19. Дарителство, благотворителност и социално дело и здравеопазване – болници, здравни служби, ученически трапезарии, летни колонии, домове за стари хора. Благотворителни дружества и организации. Лекарите, зъболекарите и медицински персонал в Горна Джумая и Благоевград. Д-р Проевски и неговата дейност.

20. Политическият живот в началото на двадесети век. Горноджумайското въстание в живота на града. Дружественият и политически живот в градските хроники: македонска организация, младежка македонска организация, илинденска организация, политически партии, женски дружества, православни християнски братства, дружество за закрила на децата и др. Политическата история в градската памет. Специфични условия на политическия живот на региона през социализма. Политическите фигури на града.

21. Спортни и туристически дружества и организации, ловни и риболовни сдружения. Футболен клуб “Пирин” и неговите завоевания във футбола. Други спортове и спортни успехи: хандбал, баскетбол и др. Известни личности в областта на спорта.

22. Международни контакти, връзки и проекти за комуникации на Горна Джумая и Благоевград с други региони. Традиционни стопански и културни връзки на Горна Джумая с други региони. Изграждане на ЖП комуникации и тяхното разширяване. Проекти за връзки със съседните региони. Създаване на комуникации “отгоре” с т. нар. “побратимени градове”: Батуми, Жилина и др. Развитие на международните комуникации в най-ново време.

23. Югозападният университет и превръщане на Благоевград в най-големия академичен център на Югозападна България. Начало на академичния живот: създаване на Института за културно-просветни кадри и Медицинския колеж .

Създаване на Университета като Филиал на СУ “Св. Климент Охридски”. Първи факултети и специалности. От Висш педагогически институт към Университет: развитие на университетската структура. Ректорите на Университета. Мястото на Югозападния университет в духовното пространство на региона и страната. Чуждестранни студенти. Създаване на Американския университет през 1991 г. Академичните общности в Благоевград.

Библиография

Албум-алманах “Македония”, С., 1931.

Ангелова, М., “Когато градът е наблизо”. Институциите в с. Струмски чифлик през 20-30-те г. на ХХ в. – В: Известия. Исторически музей, Благоевград, т. II, Благоевград, 2001, с. 207-214.

Ангелова, М., “Държавата да се погрижи повечко за ония, които драговолно поднесоха телата си пред олтара на отечеството” (Доброволците ветерани и санкционираните “заслуги” - Македоно-Одринското опълченско дружество в Горна Джумая, 1934-1952г.) – В: Рицари и миротворци на Балканите. Походи, преселения и поклонничество, Благоевград, 2002, 360-369.

Ванчев, Йордан (ред.), Пирински край. Краеведски изследвания, Благоевград, 1996.

Десподова, Хр., Участие на евреина Челеби Юсеф Аладжем от Горна Джумая в общинското управление 1932-1934 – В: Известия – Исторически музей, Благоевград, т. II, с.185-192.

Донина, Е., Борис Ташков Проевски – лекар и обществник – В: Известия. Исторически музей, Благоевград, т. II, Благоевград, 2001, с. 219-227.

Енциклопедия “Пирински край”, т. I, Благоевград, 1995.

Захаријева, Сн., Горноджумайското градско общинско управление по време на кметуването на Панайот Тасев, Васил Мечкуевски и Кирил Тимчев – В: Известия – Исторически музей, Благоевград, т. II, с.176-184.

Известия – Исторически музей Благоевград, Т., 2, Благоевград, 2001.

Калайджиев, Г., Г. Иванов, Курортът Благоевград, С., 1964.

Кантуров, И., Периодичният печат в Пиринския край – В: Пирински край. Краеведчески изследвания, Благоевград, 1996.

Кермидчиев, Б., Някога в Горна Джумая, Благоевград, 1993.

Крекманов, Ал., Принос към изучаване на тютюнопроизводството в Горноджумайска околия, Дупница, 1934.

Кънчов, В., Избрани произведения, т. 1, Пътуване по долината на Струма, Места и Брегалница. Битолско, Преспа и Охридско, С., 1970.

Маркова, Добринка, Добър ден, Благоевград, Благоевград, 2000.

Мельов, А, Демографско-етнографски процеси в Пиринския край след 1912 г. – В: Страници от миналото. Краеведчески изследвания, Благоевград, 1980.

Миленкова, Г., Банковото дело в Горна Джумая 1912-1947 – В: Известия – Исторически музей, Благоевград, т. II, с. 167-175.

Муратова, Н., Изборите за 24 Обикновено народно събрание (27 март, 1938) в Горноджумайска околия – В: Известия – Исторически музей, Благоевград, т. II, с. 193-199.

Попова, К., Обществените грижи за възрастните хора в Горна Джумая 1933-1950 г.: очертания на едно бяло петно в историята на града – В: Известия – Исторически музей, Благоевград, т. II, с. 200-2006.

Попова, К., М. Ангелова, Н., Муратова (съст.), От крайградско село към краен градски квартал. Принос към историята на Струмско и Грамада, Благоевград, 2003.

Стоянова, М., Кинематографът и мястото му в живота на Горна Джумая - В: Известия. Исторически музей, Благоевград, т. II, Благоевград, 2001, с. 228-237.

Топлийска, О. Лятната детска градина в Горна Джумая, Първи стъпки, г. 3, кн. 2, окт. 1935.

Хаджиева, Р., Рекламните обявления в Горна Джумая през 20-те и 30-те години на ХХ в. – Балканистичен форум, 3, 1995.

Хаджиева, Р., Стопански структури в градската икономика на Горна Джумая от началото до средата на ХХ век. – В: Известия – Исторически музей, Благоевград, т. II, с. 160-166

Хаджиева, Р. Обществените празници в Горна Джумая, Балканистичен форум, 2, 1997.

Хаджиева, Р. Изложба “Семейната памет на горноджумайци” в

Исторически музей - Благоевград, Балканистичен форум, 2, 1997.

Цветков, Борис Христов, Благоевград: Страници от миналото, Благоевград, 2000.

Цветкова, Искра, Благоевград през 60-те – 80-те г. на XX в. Ускорена индустриализация. Нови градоустройствени решения - В: Известия. Исторически музей, Благоевград, т. II, Благоевград, 2001, с. 237-241.

Шарков, В., Град Горна Джумая. Минало и днес, С., 1930.

Юруков, Мирчо, Благоевград. Кратък исторически очерк, С., 1964./ 2002.